

УДК 351:338.43:330.341.1

DOI [https // doi.org. /10.46922/2306-6806-2019-1-4\(12\)-124-128](https://doi.org/10.46922/2306-6806-2019-1-4(12)-124-128)

ФОМІЦЬКА Н. В., кандидат наук з державного управління, доцент, професор кафедри публічного управління та адміністрування Інституту підготовки кадрів Державної служби зайнятості України

ГАШЕНКО І. О., кандидат педагогічних наук, доцент, студентка Інституту підготовки кадрів Державної служби зайнятості України

N. FOMITSKA, PhD, professor of public administration training Institute of the State Employment Service of Ukraine

I. HAZHENKO, candidate of pedagogical sciences, associate professor, student Institute of the State Employment Service of Ukraine

orcid.org/0000-0003-3040-8069

СУТНІСТЬ ТА НАПРЯМИ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ

THE ESSENCE AND AREAS OF DECENTRALIZATION IN UKRAINE

Анотація. Статтю присвячено особливостям розробки методологічних підходів до формування та реалізації державної політики інноваційного розвитку аграрного сектору в Україні на основі оцінки сучасного стану державної політики інноваційного розвитку аграрного сектору та перспективних напрямів її удосконалення. Запропоновано науково-методологічні положення щодо розробки структури концепції формування та реалізації державної політики інноваційного розвитку аграрного сектору в Україні комплексного типу, елементи якої побудовані при синхронному використанні принципів системно-структурного, ресурсно-функціонального, програмно-цільового та ситуаційного теоретико-методологічного підходу, що дозволило сформулювати вимоги, цілі, пріоритетні завдання державної політики, етапи розробки та впровадження у практику державного управління положень концепції. Концепція державної політики інноваційного розвитку аграрного сектору в Україні комплексного типу запропонована до використання у практиці державного управління, адже представлені розробки можуть стати фундаментальною основою для підготовки проектів нормативно-правових актів у контексті реалізації дієвої політики органами виконавчої влади при виконанні ними, у повній мірі, наданих законодавством повноважень. При цьому останні можна використати у напрямку реалізації на практиці положень децентралізації влади в Україні.

Abstract. The article is devoted to the peculiarities of development of methodological approaches to the formation and implementation of

the state policy of innovative development of the agricultural sector in Ukraine on the basis of an assessment of the current state of the state policy of innovative development of the agricultural sector and prospective directions for its improvement. The scientific and methodological provisions on development of the structure of the concept of forming and realization of the state policy of innovative development of the agrarian sector in Ukraine of the complementary type, elements of which are constructed with simultaneous use of the principles of systemic-structural, resource-functional, program-target and situational theoretical and methodological approach to formulate requirements, goals, priorities of public policy, stages of development and implementation in the practice of public administration of gender ren concept. The concept of the state policy of innovative development of the agrarian sector in Ukraine of complementary type is proposed for use in the practice of public administration, since the presented developments can become a fundamental basis for the preparation of draft normative legal acts in the context of implementation of the effective policy by the executive authorities in their implementation, fully provided legislation of powers. At the same time, the latter can be used to put into practice the provisions of decentralization of power in Ukraine.

Ключові слова: інновації, аграрний сектор, концепція, державне управління, інноваційний розвиток, державна політика.
Key words: innovation, agrarian sector, concept, public administration, innovation development, state policy.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

На сьогодні в Україні відбуваються процеси реформування організації місцевої влади, які отримали назву децентралізація. Проте існує невідповідність між змістом даного поняття і тими перетвореннями, які перш за все відбуваються лише в органах місцевого самоврядування, головними з яких є об'єднання територіальних громад. Розкриття сутності поняття децентралізації дасть можливість у теоретичному плані привести у відповідність розрізнені підходи до його дефініції та на цій основі визначити напрями здійснення децентралізації в Україні.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. За останні роки в науці державного управління та юридичних науках активізувався науковий пошук щодо більш широкого розкриття теми децентралізації. Дослідженню даного питання присвячені роботи таких науковців як Білик Р. Р., Бородіна О. А., Бучинська А. Й., Гладка Т. І., Денисов К.В., Калінкін А. С., Макарчук І.М., Пашкова Г. Г., Скрипнюк О.С., Чудик Н. О. та багатьох інших. Все ж основою до розуміння сутності процесів децентралізації залишаються фундаментальні та академічні праці Авер'янова В.Б., Бакуменка В.Д., Нижник Н.Р., Оболенського О. Ю., Одінцової Г.С. та ін. Проте багатогранне поняття не є повною мірою усталеним, оскільки існують різні аспекти його висвітлення, що потребує подальших наукових розвідок.

МЕТА статті – на основі аналізу змісту поняття «децентралізація» встановити основні напрями здійснення децентралізації в Україні.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Останні роки в Україні здійснюється реформа місцевого самоврядування, яка отримала назву «децентралізація». Насправді така назва поки що не несе того фактичного навантаження, яке вкладається в дане поняття. Поняття децентралізації влади має ряд підходів у своєму визначенні. Шевчук Б.М. в енциклопедії державного управління визначає децентралізацію як *комплексне явище* «у правовій демократичній державі, яке полягає у передачі центральними органами державної влади певного обсягу владних повноважень суб'єктам управління нижчого рівня» [1, с. 167]. Крім того те ж джерело визначає децентралізацію як «*спосіб територіальної організації влади, при якому держава передає право на прийняття рішень із визначених питань або у визначеній сфері структурам локального або регіонального рівня, що не належать до системи виконавчої влади і є відносно незалежними від неї*» [1, с.167]. Одінцова Г.С., розкриваючи зміст поняття децентралізації державної влади у широкому та вузькому розумінні, вказує, що «це *відносини між державою та громадянським суспільством, а саме – збільшення прав щодо прийняття рішень людини, громадських організацій і зменшення їх у органів державної влади*», а також «*терезрозподіл повноважень між органами влади, що належать до різних рівнів ієрархії, та суб'єктами місцевого самоврядування*» [2, с.166]. Однак, не маючи єдиного підходу до визначення даного поняття: явище, спосіб, відносини – науковці основною ознакою цього поняття називають передачу повноважень від органів державної виконавчої влади органам місцевого самоврядування. Зокрема,

як підтвердження, у словнику-довіднику за редакцією Оболенського О.Ю. децентралізація визначається як «передання частини функцій державного управління центральних органів виконавчої влади місцевим органам виконавчої влади та органам місцевого самоврядування, розширення повноважень нижчих органів за рахунок вищих за рівнем» [3, с. 111]. Тому процес, який відбувається зараз в Україні децентралізацією в такому сенсі називати поки що рано, оскільки відбувається не передача повноважень, а створення умов для можливості реалізації уже визначених законодавством.

Передача повноважень є управлінським процесом, тому і децентралізацію слід розглядати як процес, більш того – це процес реформування організації територіальної влади. У цьому і полягає практичний аспект децентралізації. Як і кожен процес, децентралізація має відбуватися поетапно. Кожен з етапів повинен вирішувати підцілі єдиної мети процесу децентралізації, яка у свою чергу має конкретизуватися у зрозумілому результаті – для чого він здійснюється і як будуть закріплені повноваження.

Децентралізація влади в Україні одночасно об'єднує процеси реформи місцевого самоврядування, зміни територіальної організації виконавчої влади, адміністративно-територіального устрою та державної регіональної політики. Визначення напрямів протікання децентралізації можна здійснити виходячи з дефініції даного поняття. Тобто, при децентралізації відбувається реформування діяльності місцевих органів влади, перш за все самоврядних органів. Процес реформування місцевого самоврядування є комплексним та потребує багатоаспектного підходу до розробки та реалізації змін законодавства у цій сфері, конкретизації завдань за окремими напрямами.

На офіційному урядовому сайті, присвяченому реформі децентралізації влади, децентралізація визначена як «передача значних повноважень та бюджетів від державних органів органам місцевого самоврядування, аби якомога більше повноважень мали ті органи, що ближче до людей, де такі повноваження можна реалізовувати найбільш успішно» [4]. Схоже визначення децентралізації приводить Р. Білик, вказуючи, що « – це шлях, що передбачає передачу повноважень вирішувати місцеві проблеми на найближчий для людей рівень – від центральних державних структур органам місцевого самоврядування безпосередньо громадам, а також забезпечити їх власними фінансовими ресурсами, які зроблять їх спроможними ці проблеми вирішувати. Завдяки запровадженню відповідальності органів місцевого самоврядування перед виборцями підвищується ефективність їхньої роботи, а перед державою – відповідальність за законність» [5, с. 68]. Таким чином навіть ці декілька визначень первинно вказують на мету децентралізації, відповідно до якої можна визначити напрями децентралізації. Так, К. Денисов вважає, що «ціллю здійснення децентралізації можна назвати відхід від централізованої моделі управління в державі, забезпечення спроможності місцевого самоврядування та побудову ефективної системи територіальної організації влади в Україні, а у підсумку – створення і підтримка повноцінного життєвого середовища для громадян, надання високоякісних та доступних публічних послуг, становлення

інститутів прямого народовладдя, задоволення інтересів громадян в усіх сферах життєдіяльності на відповідній території, узгодження інтересів держави та територіальних громад» [6, с. 62]. Установлення цілей децентралізації також дає розуміння її напрямів і завдань. Реформа системи управління має не лише місцевий чи регіональний вимір, насамперед вона необхідна для зміцнення країни.

Первинним етапом здійснення децентралізації в Україні мало бути не об'єднання територіальних громад, а вироблення чіткої концепції децентралізації влади. Об'єднання територіальних громад може сприяти підвищенню якості надання управлінських послуг населенню, проте це лише один з етапів децентралізації в Україні. Цей етап має бути законодавчо закріплений, оскільки він передбачає зміну адміністративно-територіального устрою держави, що має бути передбачено наступними етапами. А основою для цього має стати зміна організації публічного управління на місцях.

Про те, що організація територіальної влади є такою, що потребує реформування свідчить хоча б той факт, що до початку «впровадження адмінреформи в Україні існувало 11520 територіальних громад, із них 458 міських, 783 селищних і 10279 сільських. При цьому в 92% сільських громад проживало менше 3 тис. жителів, майже 11% сільських територіальних громад мали менше 500 жителів. Трапляються навіть громади, що включають менше 100 осіб. Водночас у понад 50% сільських громад дотаційність складала понад 70%. 483 територіальні громади взагалі на 90% утримувалися за рахунок дотацій» [7]. Більш спроможними були великі територіальні громади, переважно міські. Тому і виникла потреба об'єднання як впровадження ідеї бенчмаркінгу для територіальних громад.

Взагалі характеризуючи реформу місцевого самоврядування та децентралізацію влади в Україні слід відзначити, що основні напрями за якими відбувається цей процес, можна згрупувати за різними критеріями. Один з напрямів – це зміна адміністративно-територіального устрою. Зокрема, «адміністративно-територіальний устрій безпосередньо впливає на результативність та ефективність державного управління територіальними системами» [8, с. 180]. Тому первинним напрямом децентралізації в Україні є завершення формування оптимальної системи адміністративно-територіального устрою. Це означає, що необхідно визначити засади формування адміністративно-територіального устрою, умови та порядок утворення адміністративно-територіальних одиниць, їх реорганізації, статус поселень, порядок найменування і перейменування поселень та адміністративно-територіальних одиниць через ухвалення окремого закону. У межах цього напрямку необхідно вирішити і більш конкретні завдання, які будуть впливати на якість надання управлінських послуг у територіальних громадах, а саме:

- завершити впровадження перспективних планів формування спроможних територіальних громад;
- зменшити вплив органів державної виконавчої влади на формування спроможних територіальних громад, оскільки останні переслідують інші цілі порівняно з територіальними громадами;
- завершити утворення формування госпітальних округів відповідно до нового адміністративно-територіального устрою;
- спростити механізм створення об'єднаних територіальних громад шляхом запровадження механізму приєднання територіальних громад;
- запровадити механізм визнання об'єднаних територіальних громад спроможними.

Ці питання не є достатньо врегульовані законодавчо. Тому в практиці об'єднання територіальних громад *в межах області* виникають і будуть виникати правові колізії щодо адміністративно-територіального устрою. Доцільно привести один конкретний приклад. Так, у Горностаївському районі Херсонської області 30.04 2017 утворилася Горностаївська ОТГ. Але село Каїри Горностаївського району вирішило об'єднатися із смт. Любимівка Каховського району і отримало дозвіл на таке

об'єднання лише за рішенням суду. 29 жовтня 2017 пройшли вибори в Любимівську ОТГ, до складу якої увійшло і село Каїри. Тому на даний час Любимівську ОТГ, в яку ввійшло назване село відносять до Каховського району, а щодо адміністративно-територіального устрою даний населений пункт відноситься до Горностаївського району. У служб Горностаївського району виникають питання щодо надання управлінських послуг жителям села Каїри. У Херсонській області це поки що єдине село, яке вирішило увійти до ОТГ іншого району. Вирішення подібних питань повинно було бути враховане в законодавчих актах України, так як виникнення таких колізій мало бути передбачено у процесі здійснення реформи. Крім того децентралізація направлена на приближення управлінських послуг до споживача, а не навпаки – на створення перепон.

Вирішення даних питань в межах нинішнього правового поля існує. З точки зору юридичної приналежності населений пункт входить в район, в який він і входив, а в Конституцію ще стосовно адміністративно-територіального устрою (АТУ) не вносились ніяких змін. Тобто поки що не існує таких адміністративно-територіальних одиниць як ОТГ, а існують за Конституцією села, селища міста, які входять в райони. Ні в якого органу окрім Верховної Ради України не має повноважень щодо зміни АТУ, тому жоден з інших органів влади це питання вирішити не може. Таким чином ВРУ повинна внести доповнення в законодавство України щодо вирішення даного питання. Поки що ж об'єднані територіальні громади у таких випадках мають право звернутися до парламенту України щодо прийняття рішення про зміну адміністративно-територіального устрою, а попередньо – до Конституційного Суду за роз'ясненнями. Як висновок – через відсутність чіткого бачення складності навіть нормативного забезпечення реформування територіальної організації влади у процесі децентралізації виникає ряд поетапних завдань, які мають вирішити перш за все центральні органи державної влади. А для цього у свою чергу має відбуватися тісна співпраця органів публічної влади на всіх рівнях щодо забезпечення здійснення реформи місцевого самоврядування в Україні.

Крім того вирішуючи ці завдання виникає і правовий управлінський вимір щодо повноважень районної ради та районної державної адміністрації у районах, де створені об'єднані територіальні громади, особливо там, де усі громади району об'єдналися в одну. Ефективна система влади має передбачати розмежування повноважень між органами місцевого самоврядування та державними органами влади, створення належних матеріальних, фінансових та організаційних умов для діяльності органів місцевого самоврядування, а також забезпечення відкритості, прозорості та участі громадськості у вирішенні питань місцевого значення.

Другим напрямом децентралізації, який впливає і з її визначення і з мети і відображає сутність процесу, а не його умови – це надання доступних та якісних публічних послуг населенню органами місцевого самоврядування та їх комунальними підприємствами. У зв'язку з цим на наш погляд буде доцільним вирішення зокрема таких завдань:

- «передати органам місцевого самоврядування функції з архітектурно-будівельного контролю;
- передати органам місцевого самоврядування функції з реєстрації місця проживання, реєстрації юридичних осіб і фізичних осіб-підприємців, громадських об'єднань, надання відомостей із Державного земельного кадастру, здійснення державної реєстрації речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» [9].

Третій напрям реформування пов'язаний з тим, що громади братимуть участь у вирішенні питань місцевого значення. Для цього необхідно:

- запровадити ефективні механізми участі громадян у виробленні органами місцевого самоврядування рішень, які б були закріплені в статутах громад: місцеві ініціативи, громадські слухання, загальні збори громадян, електронні петиції, проведення громадської експертизи, утворення консультативно-

дорадчих органів;

– забезпечити право територіальних громад на місцевий референдум і на законодавчому рівні визначити питання, які можуть розглядатись на місцевому референдумі;

– удосконалити процедуру утворення органів самоорганізації населення, визначити чіткий порядок надання їм частини повноважень органів місцевого самоврядування за винятком тих, що мають владний характер, а також надання коштів для здійснення зазначених повноважень.

Наступний напрям здійснення децентралізації пов'язаний з фінансовою децентралізацією, що у подальшому зможе забезпечувати розвиток та підвищувати конкурентоспроможність громад і регіонів. Для цього необхідно вирішити такі конкретні завдання:

– удосконалити механізм розподілу коштів щодо підтримки об'єднаних територіальних громад;

– запровадити прозорий процес відбору проектів органів місцевого самоврядування на фінансування з державного фонду регіонального розвитку;

– забезпечити моніторинг використання коштів державного фонду регіонального розвитку, контроль за відповідністю їх призначення встановленим індикаторам ефективності, систему звітності;

– забезпечити середньострокове бюджетування проектів регіонального розвитку.

Ще одним напрямом у реалізації реформи місцевих органів влади, яка пов'язана з децентралізацією має бути реалізація принципу законності в управлінні. Держава має контролювати законність діяльності органів місцевого самоврядування, а для цього необхідно реалізувати такі завдання:

– забезпечити контроль за законністю актів органів місцевого самоврядування з боку органів держави;

– забезпечити «систему розпуску органів місцевого самоврядування у випадку бездіяльності чи прийняття рішень, які становлять загрозу безпеці країни, її територіальній цілісності» [9]. Звісно такий перелік завдань далеко не повний, він окреслює лише основу для здійснення діяльності при реалізації реформ і потребує подальшого дослідження.

ВИСНОВКИ і перспективи подальших досліджень. Отже, децентралізація як одна із пріоритетних реформ в Україні передбачає підвищення ролі як органів місцевого самоврядування так і органів державної влади. Крім того вона повинна бути і підґрунтям і каталізатором у здійсненні інших реформ публічного управління в державі. Її реалізація дасть змогу здійснити, крім усього іншого, також диверсифікацію економіки територій, оптимізацію управління державним і комунальним майном, розвиток міжрегіонального співробітництва у різних сферах суспільного життя. Покищо в Україні відбувається не передача повноважень, а створення умов для можливості реалізації уже визначених законодавством. Тому процес, який відбувається зараз в Україні децентралізацією в певному сенсі називати поки що рано. Обсяг повноважень органів місцевого самоврядування як власних так і делегованих державою, які майже 20 років не змінювалися, і на даний момент закріплені законодавством, є досить великим. Тому про передачу ще певного обсягу повноважень говорити недоцільно, оскільки реально навіть ці повноваження не можуть бути реалізовані повною мірою, особливо сільськими радами. Таким чином процес децентралізації в Україні перебуває на етапі об'єднання територіальних громад задля створення можливостей для реалізації уже визначених законодавством повноважень. На основі аналізу сутності поняття децентралізації визначено основні напрями реалізації цього процесу. Одним з цих напрямів є зміна адміністративно-територіального устрою, який на сьогодні в Україні є недосконалим, і це потребує нормативного урегулювання. Крім того напрямами децентралізації визначено такі як реалізація нової ідеї управління – надання управлінських послуг та наближення їх до споживача, фінансова децентралізація, зміна якості участі членів територіальних громад у прий-

нятті управлінських рішень та інші, кожен з напрямів потребує вирішення низки завдань, які носять комплексний характер. Це може стати напрямом подальших наукових розвідок.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Шевчук Б.М. Децентралізація / Б.М. Шевчук // Енциклопедія державного управління [Текст] : у 8 т. / наук.ред. кол. : Ю. В. Ковбасюк (голова) [та ін.] ; Національна академія державного управління при Президенті України. – К. : НАДУ, 2011. Т. 8 : Публічне врядування / наук.ред.колегія: В. С. Загорський (голова), С.О. Телешун (співголова) та ін. – Львівський регіональний інститут державного управління Національної академії державного управління при Президенті України. – Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2011. – 630 с., С. 167-169.

2. Одінцова Г.С. Децентралізації державної влади Г.С. Одінцова, Н.М. Мельтюхова, Н.С. Миронова // Енциклопедія державного управління [Текст] : у 8 т. / наук.ред. кол. : Ю. В. Ковбасюк (голова) [та ін.] ; Національна академія державного управління при Президенті України. – К. : НАДУ, 2011. Т. 1: Теорія державного управління / наук.-ред. колегія : В. М. Князев (співголова), І. В. Розпутенко (співголова) та ін. – 2011. – 748 с., С. 166-167.

3. Державне управління та державна служба : словник-довідник / уклад. О. Ю. Оболенський. – К. : КНЕУ, 2005. – 480 с.

4. Об'єднання громад [Електронний ресурс] // Децентралізація влади. URL.: <http://decentralization.gov.ua/region>

5. Білик Р. Р. Механізми та інструменти забезпечення економічної безпеки регіонів України в процесі децентралізації / Р. Р. Білик // Бізнес Інформ. – 2015. – № 9. – С. 67 – 72.

6. Денисов К. В. Децентралізації влади в Україні: адміністративні та бюджетні аспекти, національна безпека / К. В. Денисов // Бізнес Інформ. – 2015. – № 12. – С. 60 – 64.

7. Вибори в об'єднаних територіальних громадах. Що це і для чого потрібно [електронний ресурс]. URL: https://espreso.tv/article/2017/10/30/vybory_v_obyednanykh_terytori_alnykh_gromadakh_scho_ce_i_dlya_chogo_potribne

8. Фоміцька Н.В. Вплив децентралізації в Україні на зміну адміністративного устрою / Н.В. Фоміцька // Організаційно-управлінські та психологічні аспекти сучасного ринку праці України : тези доповідей VI Всеукр. наук.-практ. конф. студентів та аспірантів / упоряд. О.П. Канівець, Л.Г. Новаш. Ч.П. К.: ІПК ДСЗУ, 2017. С.180-182.

9. Децентралізація. Веб-сайт Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України. [Електронний ресурс]. URL: <https://decentralization.gov.ua>.

REFERENCES

1. Shevchuk B.M. Detsentralizatsiya [Decentralization]/ Entsiklopediya derzhavnoho upravlinnya [Encyclopedia of Public Administration] : u 8 t. / nauk.red. kol. : YU. V. Kovbasyuk (holova) [ta in.]; Natsional'na akademiya derzhavnoho upravlinnya pry Prezydentovi Ukrayiny. – K. :NADU, 2011.T. 8 : Publichne vryaduvannya / nauk.red.kolehiya: V. S. Zahors'kyi (holova), S.O. Teleshun (spivholova) ta in. – L'vivs'kyi rehional'nyy instytut derzhavnoho upravlinnya Natsional'noyi akademiyi derzhavnoho upravlinnya pry Prezydentovi Ukrayiny. – L'viv : LRIDU NADU, 2011. – 630 s., S. 167-169. [Ukraine]

2. Odintsova H.S. Detsentralizatsiyi derzhavnoyi vlady []// Entsiklopediya derzhavnoho upravlinnya [Tekst] : u 8 t. / nauk.red. kol. : YU. V. Kovbasyuk (holova) [ta in.]; Natsional'na akademiya derzhavnoho upravlinnya pry Prezydentovi Ukrayiny. – K. :NADU, 2011. T. 1 : Teoriya derzhavnoho upravlinnya / nauk.-red. kolehiya : V. M. Knyazyev (spivholova), I. V. Rozputenko (spivholova) ta in. – 2011. – 748 s., S. 166-167. [Ukraine]

3. Derzhavne upravlinnya ta derzhavna sluzhba: slovnyk-dovidnyk [Public administration and civil service: dictionary] / uklad. O. YU. Obolens'kyi. K.: KNEU, 2005. 480 p.

4. Obyednannya hromad [Community Integration] /Detsentralizatsiya vlady. URL: <http://decentralization.gov.ua/region> [Ukraine]

5. Bilyk R. R. Mekhanizmy ta instrumenty zabezpechennya ekonomichnoyi bezpeky rehioniv Ukrainy v protsesi detsentralizatsiyi [Mechanisms and instruments for ensuring the economic security of Ukrainian regions in the process of decentralization] / Biznes Inform. 2015. № 9. P. 67 – 72. [Ukraine]

6. Denysov K. V. Detsentralizatsiya vlady v Ukraini: administratyvni ta byudzhetni aspekty, natsionalna bezpeka [Decentralization of power in Ukraine: administrative and budgetary aspects, national security] / Biznes Inform. 2015. № 12. P. 60 -64. [Ukraine]

7. Vybory v ob'yednanykh terytorial'nykh hromadakh. Shcho tse i dlya choho potribno (2017) [Elections in United Territorial Communities. What it is and what it takes for]. URL: https://espreso.tv/article/2017/10/30/vybory_v_obyednanykh_terytorialnykh_gromadakh_scho_ce_i_dlya_choho_potribne [Ukraine]/

8. Fomits'ka N.V. Vplyv detsentralizatsiyi v Ukraini na zminu administratyvnoho ustroyu (2017) [Influence of decentralization in Ukraine on the change of administrative structure] // Organizational-managerial and psychological aspects of the modern labor market of Ukraine: Abstracts VI All-Ukrainian. Research Practice Conf. undergraduate and graduate students / in order. OP Kanivets, L.G. You're new. - С.ІІ. - К.: PIC SSEU, 2017. - 193 p .; P.180-182. [Ukraine].

9. Detsentralizatsiya (2018) [Decentralization]. Website of the Ministry of Regional Development, Construction and Housing and Communal Services of Ukraine. - URL:: <https://decentralization.ua/> [Ukraine].

Стаття надійшла до редакції 16.12.2019 р.